

Szegedi Tudományegyetem
Történelemtudományi Doktori Iskola
Antikvitás Program

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**Az ókori druidák az antik források tükrében. Régi
kérdések felülvizsgálata**

Kapi Péter

Szeged
2024

I. Témaválasztás indoklása, a téma aktualitása

Az ókori Gallia druidái mindig is nagy tudományos érdeklődést váltottak ki, ennek ellenére máig számos bizonytalanság övezi őket. Mivel a témával számos kutató foglalkozott már, jogosan merül fel a kérdés, hogy mi újat lehet még hozzátenni ehhez az alaposan kutatott témához. Dolgozatom témaválasztását ezért megindokolom, és röviden bemutatom azokat a problémákat, melyek rámutatnak, miért érdemes még mindig ezzel a gyakran „lerágott csontnak” tekintett témával foglalkozni.

Meglátásom szerint a legkomolyabb problémát az jelenti, hogy a témával foglalkozó szakemberek egy része az írott források elemzése során gyakran műfordításokból vagy kiragadott részletekből dolgozik. Az ezekben szereplő adatokat pedig sokszor úgy vonatkoztatják a druidákra, hogy a szöveggörnyezet alapján ez vitatható, vagy egyáltalán nem lehetséges. Így a kutatók néha olyan adatokat is hozzájuk kötnek, melyek valójában nem rájuk vonatkoznak. Ez a probléma igen jellemző például a *Naturalis historia* XXX. könyvében található, druidákat megemlítő leírás értelmezéseire, de más szövegek kapcsán is olvasható olyan téves interpretáció, mely a szövegek pontosabb vizsgálatával kizárható.

Mivel a druidákat főként az írott forrásokból ismerjük, ezek pontos értelmezése és alapos filológiai elemzése elengedhetetlen a témakör kutatásához. A dolgozatom címválasztását (*Az ókori druidák az írott források tükrében*) így részben az írott forrásokhoz kötődő problémák indokolták.

A dolgozat alcímét (*régi kérdések felülvizsgálata*) azonban más problémák inspirálták. Ezek közül a legjelentősebb az, hogy egyes szakmunkákban továbbra is megjelenik egy olyan idejétmúlt megközelítés, mely szerint a druidákra vonatkozó adataink döntő többsége töredékesen fennmaradt szerzőktől származik, közülük is főként Poseidóniosztól. Ennek a kérdésnek a dolgozatomban egy egész fejezetet szentelek, melyben bemutatom, hogy a forrásokat Poseidóniosra visszavezető, és a munkája jelentőségét túlságosan felnagyító koncepció alkalmazása milyen problémákat eredményez, illetve hogyan járul hozzá egy ahistorikus kép kialakításához a druidákról. Ezek miatt a munkában arra törekszem, hogy a különböző leírásokban szereplő egyedi adatokat kiemeljem, és ezáltal bemutassam, hogy az egyes szerzők mivel bővítették a druidákról szóló ismereteinket. Emellett a forráskérdés problémáját is minden szerző esetében részletesen megvizsgálom.

A dolgozatban emellett olyan kérdésekkel is foglalkozom, melyek bár nem kapcsolódnak szorosan a druidákhoz, de a megválaszolásuk hozzájárul a források pontosabb

értelmezéséhez. Ilyennek tekinthető például a *De chorographia* keltezési kérdésének, valamint a Claudius-kori, druidák ellen hozott korlátozás datálásának vizsgálata. E két kérdés tisztázása ugyanis elengedhetetlen a druidákat említő Mela-hely pontos értelmezéséhez.

II. A dolgozat tartalmi ismertetése

Dolgozatom első fejezetében a témaválasztás indoklását követően három olyan témakört tekintek át, melyek egyrészt kontextualizálják az általam vizsgált témakört, másrészt támpontokat adnak a későbbi fejezetek vizsgálatához.

Az 1. 2. fejezetben a gall és a kelta fogalmakkal foglalkozom, kitérve arra, hogy az ókori és a modern szerzők mit értenek a két kifejezés alatt. A kelták vizsgálata azért is fontos, mert a gallokat a kelta népek közé soroljuk, és mivel a kelta népek között számos párhuzam figyelhető meg, ezek vizsgálatával könnyebben megérthetünk bizonyos gall jelenségeket. Az áttekintés eredményeként arra jutottam, hogy bár az egyes kelta népek között valóban vannak párhuzamok, az időbeli és a térbeli távolságok miatt ezeket csak óvatosan használom fel a munkámban.

A 1. 3. fejezetben azt tekintem át, hogy milyen volt a kelták és a görög-római világ kapcsolata, illetve a róluk kialakított kép. A keltákról alkotott irodalmi *toposok* és elképzelések ugyanis befolyásolhatták az auktorokat a munkájuk megalkotása során. Az áttekintés során bemutatom a főbb eseményeket és *toposokat*, melyek alapján megállapítható, hogy a kelták ábrázolása általában negatív volt a velük folytatott harcok miatt. A rájuk vonatkozó *toposok* egy kialakítását azonban olyan koncepciók is befolyásolták, melyek például a nyugati és keleti, illetve a déli és északi népeket egymás ellentétéként mutatták be. A kelták negatív megítéléséhez a vallásukról alkotott negatív kép is hozzájárult, ez pedig a druidák szempontjából sem elhanyagolható aspektus.

Az 1. 4. fejezetben a druidákat helyezem el térben és időben. A fejezetben röviden áttekintem az eredetükre vonatkozó elméleteket és az elterjedtségük kérdését is. Részben Caesar leírása, részben pedig a belgák Galliába érkezését követő változások miatt úgy vélem, hogy a druidák nem voltak minden kelta népnél megtalálhatók. A belgák megérkezését követően ugyanis kialakultak állandó szentélyek, mely egy szervezettebb papság kialakulását feltételezi, és megváltoztak a temetési szokások is, tehát a vallási élet átalakult. Kialakulásukra ezért Gallia északi részén vagy Britanniában kerülhetett sor a Kr. e. 4. században. A fénykoruk Galliában pedig az arvernus hatalom időszakára tehető, azaz a Kr. e. 3–2. századra.

A dolgozatomban ezután a római hódítás előtti gall társadalmat vizsgálom meg. A 2. 1. fejezetben elsősorban azzal foglalkozom, hogy a gall társadalom kutatásához milyen források állnak a rendelkezésünkre, és ezek milyen mértékben használhatóak fel az egyes kérdések tisztázására. Ezt követően a fejezetben arra keresem a választ, hogy a druidák hol helyezkedtek el a gall társadalomban, ehhez azonban áttekintem, hogy mit tudunk a gall társadalmi és politikai egységekről, bemutatom, hogy milyen tisztségeket ismerünk, illetve, hogy milyen fontosabb politikai gyűlésekről tudunk. Ezekre a fejezetekre azért van szükség, mert Caesar leírása alapján feltételezhető, hogy a druidák betöltötték vezető pozíciókat, illetve részt vettek a fontosabb politikai gyűléseken is. Az áttekintésem rámutat arra, hogy ezek az állítások elfogadhatók, mert a *nobiles* részének tekintett druidák a harcosokhoz hasonlóan betölthettek vezető szerepet a törzsön belül. A druidákat a fejezetben szélesebb spektrum figyelembevételével helyeztem el a gall társadalomban, mint általában szokták a velük foglalkozó munkákban.

A gall társadalommal foglalkozó fejezeteket követően azt vizsgálom meg, hogy a görög és római szerzők hogyan ábrázolták a druidákat a leírásaikban. A 3. 1. fejezetben felvázolom azokat a főbb problémákat, melyek általában jellemzőek a druidákat megemlítő ókori forrásainkra, és kitérek azokra a modern koncepciókra – és egyben az ezekben rejlő veszélyekre – is, melyek hatással lehetnek az általam vizsgált szövegek értelmezésére.

A 3. 2. fejezetben azt vizsgálom meg Diogenés Laertios leírása alapján, hogy mely korai szerzők írhattak a druidákról, illetve, hogy mely szerzőket használhatta Diogenés forrásként a druidák kapcsán. Leírása alapján Aristotelés, Antisthenés és Sótion jöhet szóba, azonban a forrásadottságaink miatt kétséges, hogy a felsorolt szerzők közül valóban írt-e bárki a druidákról. A három szerző közül a legnagyobb valószínűséggel Sótion írhatott róluk, azonban minden kétséget kizáróan ez sem igazolható, mert elképzelhető, hogy Diogenés kiegészítette a korábbi munkákban szereplő barbár *philosophosok* listáját a druidákkal, így ők egyik általa hivatkozott munkában sem szerepeltek eredetileg.

A 3. 3. fejezetben Poseidóniosszal, és az őt övező problémákkal foglalkozom. Mivel a szerző druidákra vonatkozó állításai csak töredékesen maradtak fenn, és feltehetően több később alkotó szerző is felhasználta Poseidónios leírását, a szakirodalomban megjelent egy olyan koncepció, mely szerint a későbbi szerzők druidákra vonatkozó állításainak a jelentős része Poseidóniosra vezethető vissza. Ezért Caesar, Strabón, és Diodóros leírása alapján rekonstruálták is Poseidónios druidákra vonatkozó leírását, emellett pedig olyan túlzó szakirodalmi vélemények is megjelentek, hogy még a gall Diviciacus is Poseidónioszt idézve mondta meg Cicerónak, hogy mivel foglalkoznak a druidák. A fejezetben ezt a koncepciót

kritikusan megvizsgálva rámutatok arra, hogy ez a megközelítés módszertanilag problémás, mert a feltehetően Poseidónioszt követő szerzők leírásai között vannak lényeges eltérések, és ez rámutat arra, hogy valójában kérdéses, hogy a későbbi szerzők milyen mértékben használhatták fel a művét.

A 3. 4. fejezetben és a 4. sz. *melléklet*ben Caesar gallokról írt néprajzi kitérőjével foglalkozom, mely a *De bello Gallico* VI. könyvében olvasható. A 3. 4. 1. fejezetben megvizsgálom a mű keletkezésének a körülményeit, illetve háttérinformációkat gyűjtök arra vonatkozóan, hogy milyen szerepet tölthettek be Caesar művében az etnográfiai leírások. A szöveg alapos filológiai elemzésére a 4. sz. *melléklet*ben kerül sor, a vitás kérdéseket pedig a szöveghez tartozó jegyzetekben ismertetem. Amennyiben lehetséges Caesar állításait szembesítem a többi szerző által szolgáltatott adatokkal, valamint a régészeti eredményekkel is. Ezt követően a fejezet zárásaként a 3. 4. 2. fejezetben összegzem, hogy Caesar leírása alapján mit tudunk meg a druidákról. A forráskérdés kapcsán pedig arra az eredményre jutottam, hogy bár Caesar rendelkezett egyedi tapasztalatokkal, vélhetően felhasznált irodalmi munkákat is a leírása megalkotásához. Leírása azonban számos egyedi elemet tartalmaz, és főként a druidák társadalmi, politikai és vallási szerepére összpontosított.

A 3. 5. fejezetben és az 5. sz. *melléklet*ben Cicero azon megjegyzését vizsgálom, mely szerint Diviciacus druida volt, azaz a *physiologiával* foglalkozott, és jóst. A szerző kijelentéséhez kapcsolódó problémák miatt 3. 5. 2. fejezetben megvizsgálom, hogy a Cicero és a többi szerző hogyan használta a druida kifejezést, mivel Diodóros és Strabón beszámolója alapján felmerül annak a lehetősége, hogy az haedus Diviciacus gall jós (*mantis* vagy *uateis*) lehetett. Ebben a fejezetben arra az eredményre jutok, hogy a druida kifejezés használta nem volt egységes, és valószínű, hogy a római szerzők a gall jósokat és más csoportokat is druidának nevezték. Ezt követően a 3. 5. 3. fejezetben a Diviciacust megemléző Caesar-helyeket vizsgálom meg abból a szempontból, hogy vannak-e nála olyan utalások, melyek megerősítik Diviciacus druida mivoltát. Erre vonatkozó adatot Caesarnál nem találtam, azonban cáfolni tudtam több Diviciacusról szóló véleményt is. A forrásaink alapján ugyanis nem igazolható, hogy *vergobretus*ként járt volna Rómában, mivel Caesar alapján a *vergobretus* nem hagyhatta el a törzs területét. Emellett szintén cáfolható, hogy az haedus Diviciacus *rex* volt. A tévedés alapját ebben az esetben az adhatja, hogy összekeverték a Caesarnál szintén szereplő belga Diviciacusszal, aki viszont valóban *rex* volt. A fejezet zárásaként áttekintve a korábban kapott eredményeket arra jutottam, hogy Cicero forrása valószínűleg nem Poseidónios volt, Diviciacus pedig valójában gall jós lehetett.

A 3. 6. fejezetben és a 6. sz. *mellékletben* Diodóros druidákra vonatkozó állításait vizsgálom meg. A 3. 6. 1. fejezetben a 3. 3. fejezetben felvázolt problémák miatt hangsúlyosan foglalkozom Diodóros forráshasználatával. A leírását összevetve a többi Poseidónios követő szerző részleteivel arra jutottam, hogy Diodóros a nála található egyedi elemek miatt valószínűleg kevésbé függött Poseidóniostól, mint azt korábban gondolták. Leírásából számos adatot kapunk a bárdokról és azok társadalmi szerepéről, a gall jósokról (*mantis*) megtudjuk, hogy ők mutatták be az áldozatokat, valamint a druidákról azt feltételezhetjük, hogy a feladatuk a szertartások vezetése, vagy az imaszövegek elmondása lehetett.

A 3. 7. fejezetben és a 7. sz. *mellékletben* azokkal a Strabón-helyekkel foglalkozom, melyekben a szerző a gall vallási és intellektuális elitrétegekről, illetve néhány gall vallási szokás megszüntetéséről számol be. A 3. 7. 1. fejezetben annak az áttekintésére fektetek hangsúlyt, hogy a szerző korában milyen ábrázolásmódok voltak meghatározók. Munkájában az északi népektől való félelmet már Róma *admiratiója* váltotta fel, ezért az vált hangsúlyossá, hogy a meghódított népek területén milyen változások történtek. A szerző ezért a régi, barbárnak tartott szokásokat is megörökítette művében, azonban ezek kapcsán jelezte, hogy már megszűntek. A korban jellemző volt a *mirabilia* és a *paradoxa* kiemelése is, melyekre kiváló példa az emberáldozatok bemutatásának szokása és az efféle szertartásokon résztvevő barbár bölcsek jelenléte. A szerző leírásához Poseidónios mellett más munkákat is felhasznált, például a gallokat jól ismerő Caesart. Nem igazolható azonban, hogy felhasználta Timagenés leírását. A szakirodalmi vélemények és a leírás alapos filológiai áttekintését követően a szerző munkájával kapcsolatban arra jutottam, hogy a benne olvasható adatok nem köthetők hozzá sem az Augustus-kori, sem pedig a Tiberius-kori druidák ellen hozott tiltásokhoz, mivel a szerző csak bizonyos szokások, például az emberáldozatok megszüntetéséről írt. Ezért feltételezésem szerint a műben vagy a Kr. e. 97-ben hozott, emberáldozatokat betiltó *senatus consultum*, vagy pedig a *lex Cornelia de sicariis et veneficis* hatására találunk utalást.

A 3. 8. fejezetben és a 8. sz. *függelékben* Pomponius Mela Galliára vonatkozó leírásával foglalkozom. A 3. 8. 1. fejezetben azt vizsgáltam meg, hogy Melának honnan származhattak a Galliára vonatkozó adatai. A szövegek közötti hasonlóságok miatt úgy vélem, hogy a szerző a druidák kapcsán főként Caesart használta fel, ám az átvett adatok egy részét kiegészítette. A 3. 8. 2. fejezetben az előző fejezetektől eltérően több témát is áttekintek, melyek nem közvetlenül a druidákhoz kapcsolódnak, de befolyásolják a Mela-hely értelmezését. Ezért megvizsgálom a *De chorographia* datálási kérdését, ugyanis véleményem szerint nem egyértelmű a mű a Claudius-kori keletkezése, és elképzelhetőnek tartom, hogy Mela Caligula uralkodása alatt írta a munkáját. Ez alapvetően befolyásolja azt a kérdést, hogy Mela utalhat-e a művében Claudius

druidák ellen hozott rendelkezésére, miként azt a szakirodalomban feltételezik. Bár a Caligula-kori keletkezés lehetősége megjelent korábban a szakirodalomban, nem volt kellően alátámasztott, mert nem született magyarázat arra, hogy a Mela által említett, britanniai meghódításáért járó közelgő *triumphus* miért köthető Caligulához. Ezért a szakirodalomban már régóta nem elfogadott a mű Caligula-korra való keletkezése. A dolgozatomban Suetonius Caligula életrajzát felhasználva azonban bemutattam egy olyan eseménysort, mely alapján elképzelhető a *De chorographia* Caligula-korra történő keletkezése, ugyanis az általam vizsgált Suetonius-helyek magyarázattal szolgálnak arra, hogy miért vélhette úgy Mela, hogy Caligula hadjárata sikeres volt, és hogy az elért sikerei miatt *triumphust* fog tartani. Ugyanakkor nem vethető el teljesen a munka Claudius-korra történő keletkezése sem, mert a rendelkezésünkre álló források alapján nem egyértelmű, hogy Mela melyik *princeps* hadjáratát tartotta sikeresnek. A mű keletkezésére ezért Kr. u. 40 és 44 között kerülhetett sor.

A Claudius-kori korlátozás datálása azonban szintén problémás, így ezzel a 3. 8. 2. 2. fejezetben foglalkozom, azonban emellett áttekintem azokat a korlátozásokat is, melyekre Mela utalhatott a művében. Ennek eredményeként a Claudius-kori druidák ellen hozott tiltás esetében rámutattam arra, hogy alaptalan az uralkodó fellépését egyedül Suetoniusra hivatkozva Kr. u. 54-re keltezni. Az esemény valójában nem datálható a forrásaink alapján. Emellett úgy vélem, hogy a Mela munkájában szereplő állítások nem Claudius druidák ellen hozott tiltására utalnak, mert a szerző Strabónhoz hasonlóan csak az emberáldozatok megszüntetéséről számolt be. Ezért vélhetően Mela is a Kr. e. 97-ben hozott, emberáldozatokat betiltó *senatus consultumra*, vagy a *lex Cornelia de sicariis et veneficis*re utalhatott.

A 3. 9. fejezetben és a 9–12. sz. *mellékletekben* Plinius druidákat megemlítő részleteit vizsgálom. A szöveg alapos filológiai elemzése a XXX. könyv kapcsán számos részeredményre jutottam. A *Naturalis historia* XXX. könyvének a 13. *paragraphus*ában ugyanis végig a mágiáról van szó, ezért elvethető az a szakirodalmi értelmezés, hogy Plinius egy olyan Caesarétól eltérő hagyományt ismeretet volna művében, mely szerint a druidák tanai a kontinensen keletkeztek, és onnan kerültek át Britanniába. Plinius ezen a ponton ugyanis a mágia elterjedéséről írt, nem pedig a druidák tanairól. A fejezetben emellett arra is rámutattam, hogy Plinius druidákra vonatkozó forrása Sextius Niger lehetett, mivel egyedül az ő neve szerepel mind a négy, druidákat megemlítő könyvnek a forráslistájában. Nem tartom valószínűnek továbbá, hogy Plinius a druidákra vonatkozó adatait Poseidóniosztól vette volna át, mert a nála szereplő kép nagy mértékben eltér azon szerzők druida-képétől, akik valamilyen mértékben valóban felhasználták Poseidónioszt.

A 4. fejezetben az emberáldozatok kérdésével foglalkozom. A 4. 1. fejezetben azt tekintem át, hogy a rómaiak hogyan vélekedtek az emberáldozatokról és a rituális gyilkosságokról. A fejezetben foglalkozom a Rómában végzett emberáldozatokkal, majd megvizsgálom, hogy az írott források alapján hogyan változott meg az emberáldozatok megítélése Rómában azok betiltását követően. A 4. 2. fejezetben azt vizsgálom meg, hogy a druidákat és a gall emberáldozatokat említő helyek alapján mit tudunk meg a gall emberáldozatokról, valamint vallási párhuzamok bevonásával arra keresem a választ, hogy mennyire tekinthetők hitelesnek az ezeket megemlítő leírások. A vallási párhuzamok alapján az ezekről szóló leírások adatai hitelesnek tekinthetők, és arra is következtetni tudunk, hogy miért került sor az emberek feláldozására. Azonban mivel a római hódítás korában a gall régészeti anyagban már nem találhatók meg az emberáldozatok, elképzelhető, hogy a szerzők egy korábbi hagyományt ismertettek, és a rómaiak által már elítélt szertartások csak *topos*ként szerepeltek a művekben. Néhány szerző – például Caesar és Strabón – esetében ráadásul elképzelhető, hogy a *topos* felhasználásával propagandacéljaik voltak. A forrásadottságaink viszont nem teszik lehetővé ennek a kérdésnek az eldöntését.

III. Fontosabb eredmények

1. A Strabónnál megemlített tiltás kapcsán arra jutottam, hogy téves a nála olvasható adatokat az Augustus-kori, vagy a Tiberius-kori tiltáshoz kapcsolni. A szerző vagy a Kr. e. 97-ben hozott emberáldozatokat betiltó *senatus consultum*ra, vagy pedig az emberáldozatokat szintén tiltó *lex Cornelia de sicariis et veneficis*re utalhatott művében. Az utóbbi lehetőségre eddig nem figyelt fel a druidákkal foglalkozó szakirodalom.

2. Azzal a széleskörben elfogadott véleménnyel szemben, mely szerint Mela Kr. u. 43–44-ben, azaz Claudius uralkodása alatt írta a művét, amellet érveltem, hogy a mű Caligula-kori keletkezése is elképzelhető. A mű keletkezésére ezért Kr. u. 40 és 44 között kerülhetett sor.

3. A Claudius-kori druidák ellen hozott tiltás esetében rámutattam arra, hogy alaptalan az uralkodó fellépését egyedül Suetoniusra hivatkozva Kr. u. 54-re keltezni. Az esemény valójában nem datálható a forrásaink alapján.

4. A *De chorographiá*ban szereplő állítások vélhetően nem a druidák ellen hozott tiltásokhoz kötődnek. Mela a Kr. e. 97-ben hozott, emberáldozatokat betiltó *senatus consultum*ra, vagy a *lex Cornelia de sicariis et veneficis*re utalhatott.

5. A *Naturalis historia* XXX. könyvének a 13. *paraphus*ában végig a mágiáról van szó, ezért elvethető az a szakirodalmi értelmezés, hogy Plinius egy olyan hagyományt ismeret, mely szerint a druidák tanai a kontinensen keletkeztek, és onnan kerültek át Britanniába.

6. Plinius druidákra vonatkozó forrása Sextius Niger lehetett. Emellett nem tartom valószínűnek, hogy Plinius a druidákra vonatkozó adatait Poseidóniosztól vette át.

7. Bár Cicero druidának nevezte a haedus Diviciacust, a rendelkezésre álló forrásaink alapján valószínűnek tartom, hogy Diviciacus inkább abba a csoportba tartozhatott, melyeket a görögök szerzők *mantis*, *uatis*, vagy *euhages* néven említettek. Nem igazolható továbbá az a vélemény sem, hogy Diviciacus *vergobretus*ként járt Rómában, valamint az sem, hogy király volt.

A dolgozat témaköréből készült publikációk

Kapi P. (2015). Pomponius Mela: De chorographia libri tres: A mű keletkezésének felülvizsgálata. *Corollarium*, 3, 54–61.

Kapi P. (2016). Pomponius Mela De chorographiájának keltezési kérdése. In Harcz K. (szerk.): *Syrinx: A Collegium Hungaricum Societatis Europaeae Studiosorum Philologiae Classicae X. országos konferenciáján elhangzott előadások* (115–121). Szeged.

Kapi P. (2018). Druidizmus az új kutatási eredmények tükrében. In Tuhári A. (szerk.): *Amphidromia: A Collegium Hungaricum Societatis Europaeae Studiosorum Philologiae Classicae XI. országos konferenciáján elhangzott előadások* (35–42). Budapest.

Kapi P. (2018). *Megjegyzések Pomponius Mela druida és kelta túlvilágképehez*. In Kovács I. (szerk.): *Agón: A Collegium Hungaricum Societatis Europaeae Studiosorum Philologiae Classicae XII. országos konferenciáján elhangzott előadások* (28–38). Budapest.

Kapi P. (2019). Rec. Magyarország története az ókorban. Kelták és rómaiak. = An Ancient History of Hungary. Celts and Romans. *Belvedere Meridionale*, 31(1), 183–185.

Kapi P. (2019). Tiberius druidák ellen hozott rendelkezése az irodalmi források tükrében. In Kerti A. E., Juhász D. (szerk.): *Contentio: A Collegium Hungaricum Societatis Europaeae Studiosorum Philologiae Classicae XIII. országos konferenciáján elhangzott előadások, II. kötet, Piliscsaba 2019. május 31* (112–123). Budapest.

Kapi P. (2019). A De chorographia druidái. *Történelmi tanulmányok*, 27, 27–44.

Kapi P. (2020). A druidák feladatkörei az írott források tükrében. *Ókor: Folyóirat az antik kultúráról*, 19(1), 28–32.

Kapi P. (2021). Divitiacus: egy druida portréja? In Dávid B., Kiss G. F., Lengyel Á. (szerk.): *"Sapere aude" A Szegedi Történészhallgatók Egyesületének Második Konferenciája tanulmánykötete* (109–119). Szeged.

Kapi P. (2022). Rec. Miranda Aldhouse-Green. Az ókori druidák új megvilágításban. *Klió: Történettudományi szemlélő folyóirat*, 31(1), 14–20.

Kapi P. (2022). Rome and Human Sacrifices. *Sapiens ubique civis*, 3, 277–290.

Kapi P. (2023). Pomponius Mela: Gallia partvidékének a leírása. In: Bessenyei V., Dávid B., Kiss G. F., Lengyel Á., Szabó-Gajmer B. (szerk.): *"Sapere aude" A Szegedi Történészhallgatók Egyesületének Harmadik Konferenciája tanulmánykötete* (53–66).

Kapi P. (2023): The Image of the Druids in Pliny's Natural History. *Chronica: Annual of the Institute of History University of Szeged*, 22, 70–77.

Kapi P.: Diodóros leírása a gall vallási és intellektuális elitrétegekről. In Kiss G. F. (szerk.): *„Sapere aude”. A Szegedi Történészhallgatók Egyesületének Ötödik Konferenciája tanulmánykötete*. Szeged. (közlésre elfogadva)

Egyéb publikációk

Gesztelyi T., Takács L., Kapi P., Berecz, G. (2020). Rec. A germánok. *Klió: Történettudományi szemlélő folyóirat*, 29(1), 3–10.

Kapi P. (2021): Plinius egyik tisztje lehetett a 26-os csontvázként ismert katona. *Újkor.hu – A velünk élő történelem*.

Kapi P. (2021). Rec. Posán L., Veszprémy L., Isaszegi J. (szerk.): Vallásháborúk és felekezeti konfliktusok. *Hadtörténeti közlemények*, 134(2), 491–493

Kapi P. (2023): A források csoportosítása. In Kerepeszki R., Schrek K. (szerk.) *Bevezetés a történelemtudományba és a történelemkutatás módszereibe* (123–126). Pécs.

Kapi P. (2023): Forrásérték és forráskritika. In Kerepeszki R., Schrek K. (szerk.) *Bevezetés a történelemtudományba és a történelemkutatás módszereibe* (127–134). Pécs.